

Eva Tomášková

eva.tomaskova@law.muni.cz

Katedra finančního práva a národního
hospodářství

Daně – nejdůležitější nástroj rozpočtové politiky

Národní hospodářství

Vývoj veřejných výdajů (v % HDP) 1870 – 1994

Země	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1994
USA	3,9	1,8	7	8,6	27	31,8	33,5
Francie	12,6	17	27,6	29	34,6	46,1	54,9
Německo	10	14,8	25	42,4	32,4	47,9	49
Itálie	11,9	11,1	22,5	24,5	30,1	41,9	53,9
Nizozemsko	9,1	9	13,5	19	33,7	55,2	54,4
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32	35,8
V. Británie	9,4	12,7	26,2	30	32,2	43	42,9
Průměr*	8,3	9,1	15,4	20,7	27,9	42,6	47,2

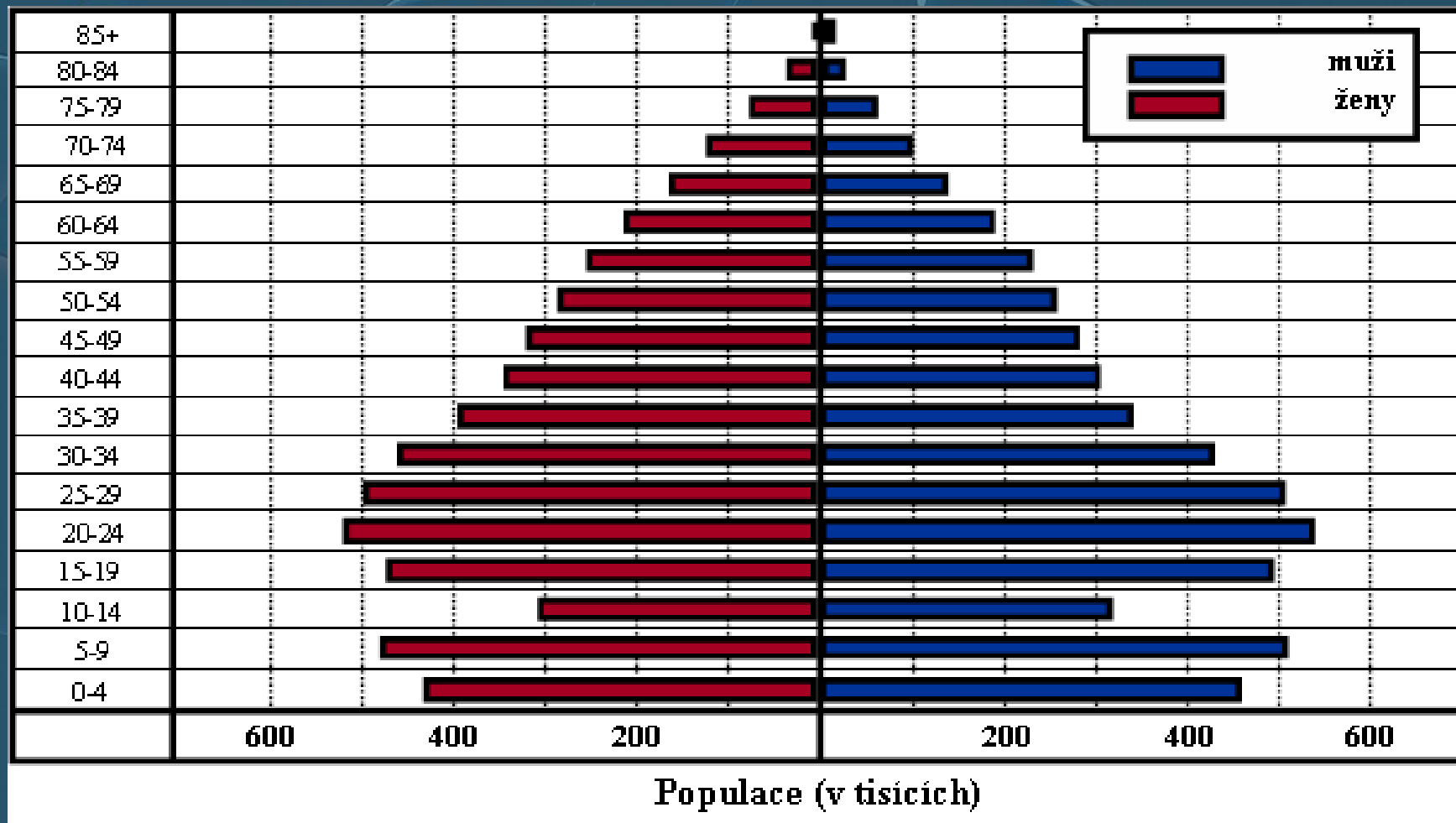
Hospodářské Noviny 6. 6. 1996, *průměr za 17 průmyslových zemí

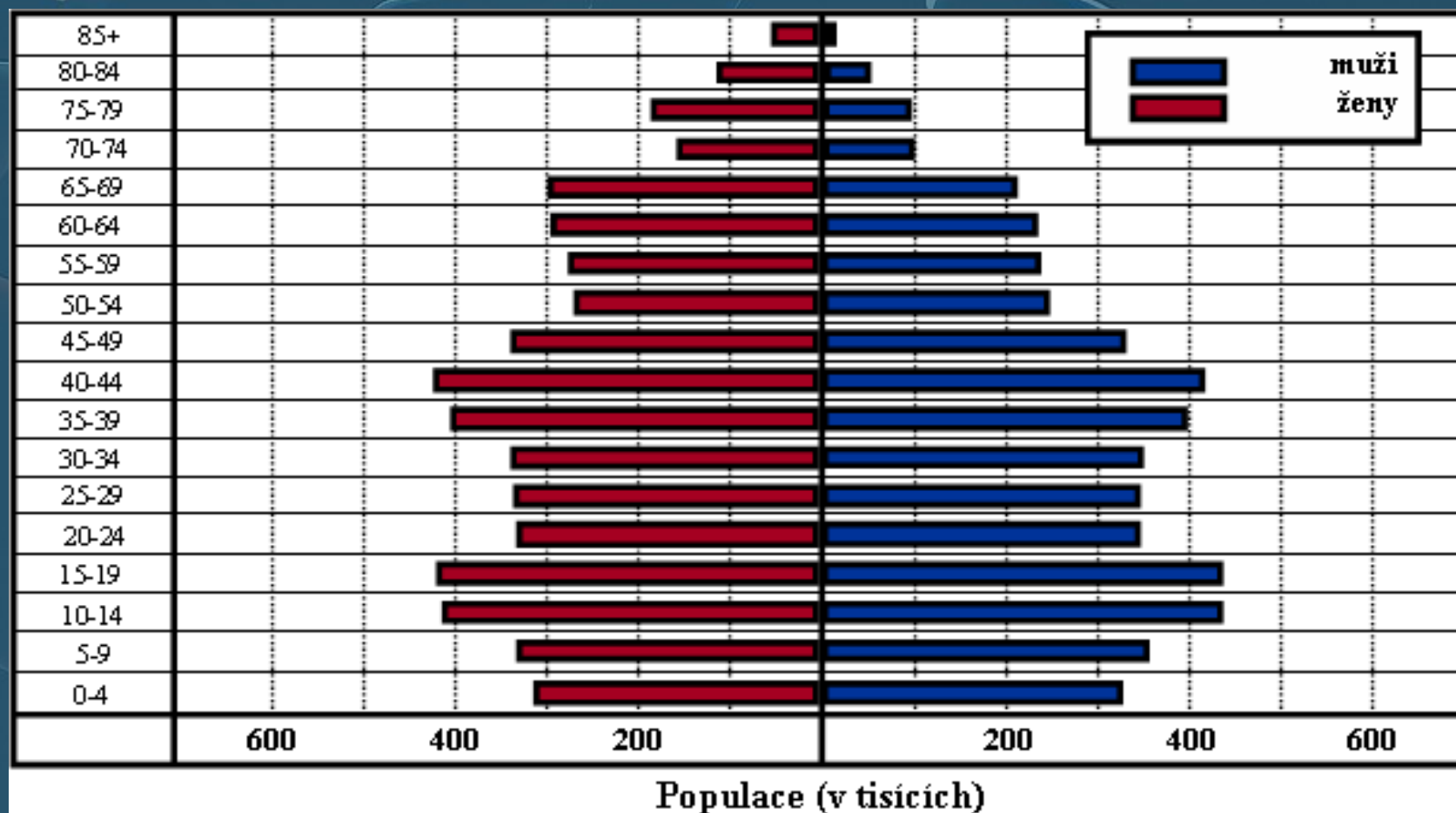
Faktory růstu veřejných výdajů

- Demografické faktory
- Válečné události
- Inflace, vyšší nákladovost služeb
- Technologické změny
- Politické a sociální vlivy
- Demonstrační efekt

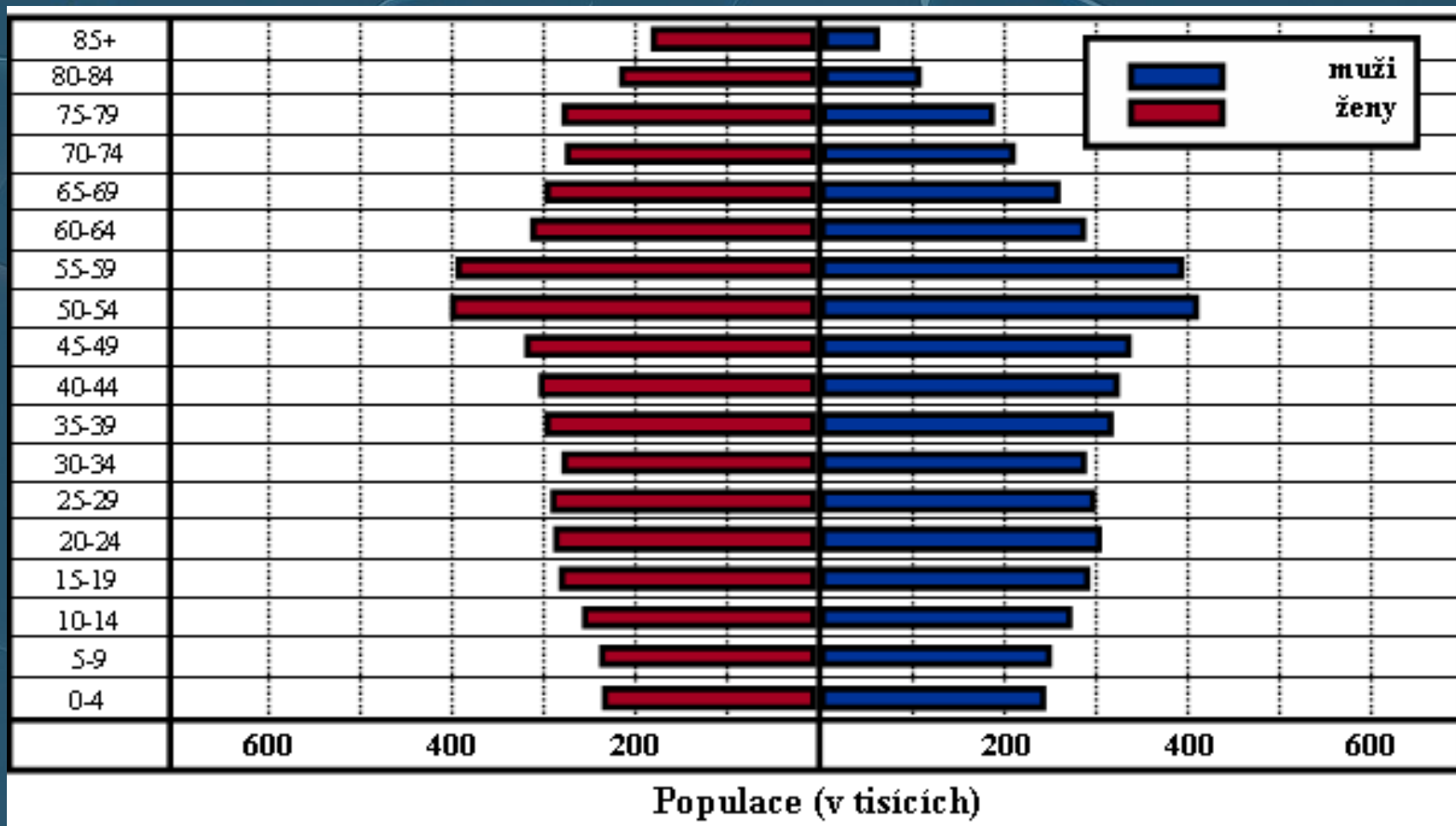
Struktura ČR podle věkových skupin a pohlaví v roce 1930

Struktura ČR podle věkových skupin a pohlaví v roce 1990

Struktura ČR podle věkových skupin a pohlaví v roce 2030

Daň

- povinná
- nenávratná
- neekvivalentní
- pravidelně se opakující
- zákonem stanovená platba do veřejného rozpočtu

Daňová soustava

- ***důchodové daně***

- nejmladší daně
- obsahují sociální prvky, od kterých je postupně upouštěno
- záporná důchodová daň

- ***spotřební daně***

- nerespektují důchodovou situaci dlužníka
- v současné době jsou zařazeny především z fiskálních důvodů – jsou stabilním příjmem

- ***majetkové daně***

- jsou historicky nejdéle využívaným typem daní
- využívají se z důvodu stability jejich výnosu, ačkoliv výnos je minimální
- nerespektují důchodovou situaci poplatníka daně
- u majetkových daní je zpravidla nemožný daňový únik

Rozpočtové určení daní

- Zákon č. 243/2000, o rozpočtovém určení daní
- Vyhláška č. 249/2022 Sb., o procentním podílu obcí na částech celostátního hrubého výnosu DPH a daně z příjmů
- https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-kraje-a-obce/Schema_rozpocetoveho_urceni_dani_2022.pdf

Přehled vývoje inkasa uvedených daní v ČR v letech 1993 až 2001

(v mil. Kč)

Daň	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Daň z přidané hodnoty	77 104	85 849	94 801	109 313	117 573	119 358	138 282	145 908	151 886
Daně spotřební	39 983	46 360	56 649	61 170	64 171	67 801	73 143	70 879	76 299
Daň z příjmů právnických osob	66 221	56 124	55 383	49 968	41 020	52 064	54 819	58 088	75 940
Daň z příjmů vyb. srážkou - 36	6 169	14 115	17 302	21 038	22 520	24 881	20 658	16 146	18 045
Daň silniční	4 335	4 147	3 930	4 321	4 565	4 373	5 226	5 587	5 283
Daň dědická	13	55	91	97	116	146	148	122	112
Daň darovací	156	389	357	296	350	427	405	413	475
Daň z převodu nemovitostí	616	1 645	2 768	3 464	4 488	5 677	6 271	5 439	5 834
Ost. příjmy, odvody, pok. a popl.	4 040	5 312	5 072	4 694	4 858	5 094	4 597	4 455	4 466
DPFO - podnikatelů	3 486	14 240	14 815	15 843	15 880	16 530	17 103	16 546	18 796
DPFO ze záv. činnosti	24 781	35 039	45 126	54 102	60 642	65 039	66 881	72 749	78 530
Daň z nemovitostí	3 434	3 658	3 778	3 991	3 938	4 138	4 271	4 455	4 535
C E L K E M	230 338	266 933	300 072	328 296	340 121	365 528	391 804	400 787	440 201

Zdroj: Česká daňová správa

Přehled vývoje inkasa uvedených daní v ČR v letech 2002 až 2009

(v mil. Kč)

Daň	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Daň z přidané hodnoty	155 209	164 856	184 320	208 413	217 784	236 385	255 190	253 612
Daně spotřební	79 485	84 179	95 841	110 491	119 535	138 947	130 553	131 000
Daň z příjmů právnických osob	90 737	96 978	106 526	137 432	128 865	155 674	173 590	110 543
Daň z příjmů vyb. srážkou - 36	16 755	20 625	12 098	11 242	14 003	15 700	19 299	19 189
Daň silniční	5 512	5 738	5 509	5 191	5 428	5 915	6 002	4 795
Daň dědická	86	100	100	103	124	109	115	88
Daň darovací	601	648	818	510	604	692	345	162
Daň z převodu nemovitostí	7 171	8 025	9 461	7 494	7 788	9 774	9 950	7 809
Ost. příjmy, odvody, pok. a popl.	5 147	4 923	5 099	5 252	4 977	4 250	4 281	3 784
DPFO - podnikatelů	21 901	22 131	24 040	26 583	17 854	17 003	17 774	5 565
DPFO ze záv. činnosti	86 591	94 653	102 627	110 662	111 633	126 388	115 180	111 042
Daň z nemovitostí	4 576	4 840	4 948	4 987	5 017	5 123	5 195	6 361
C E L K E M	473 771	507 696	551 387	628 360	633 614	715 961	737 449	653 950

Zdroj: Česká daňová správa

Přehled vývoje inkasa uvedených daní v letech 2010- 2017

(v mil. Kč)

Daň	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Daň z přidané hodnoty	269 547	275 394	278 231	308 461	322 879	331 836	349 460	381 435
Daň z příjmů právnických osob	114 746	109 312	120 461	113 052	123 179	138 140	156 401	161 803
Daň z příjmů vyb. srážkou	19 298	19 848	20 781	20 488	24 029	25 099	24 462	24 814
Daň silniční ³	5 100	5 187	5 206	5 273	5 539	5 814	5 970	6 191
Daň dědická ³	87	78	71	76	59	31	10	5
Daň darovací ³	138	4 279	3 368	108	74	-4 434	-351	-23
Daň z převodu nemovitostí ³	7 453	7 362	7 660	8 894	3 686	210	176	120
Daň z nabytí nemovitých věcí ¹					5 600	10 982	12 697	12 478
Ost. příjmy, odvody, pok. a popl.	3 487	3 109	3 039	1 869	2 287	3 749	4 172	6 948
DPFO - podnikatelů	7 987	2 939	3 261	2 680	1 128	2 498	6 849	7 617
DPFO ze záv. činnosti	111 842	119 373	119 787	126 134	130 867	136 125	149 392	169 241
Daň z nemovitých věcí ²	8 747	8 568	9 541	9 847	9 910	10 313	10 582	10 758
Odvod z elektřiny ze slun. záření		5 939	6 403	5 817	2 042	1 932	1 926	2 047
Odvod z loterií §41b odst.1			1 287	2 076	1 713	1 938	2 448	823
Odvod z loterií §41b odst.2,3,4			4 649	5 981	6 209	6 162	8 004	2 380
Daň z hazardních her - celkem								8 936
C E L K E M	548 432	561 388	583 746	610 757	639 199	670 396	732 197	786 636

Zdroj: Generální finanční ředitelství

Aktuální informace: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>

Daňové principy

- Spravedlnost
- Efektivnost
- Perfektnost a průhlednost
- Daňová jistota

Spravedlnost v daňové teorii

- schopnost platit daň
 - každý subjekt by měl přispívat k financování veřejných statků podle své platební schopnosti
- užitek ze zdanění
 - jednotlivec má platit takovou daň, která je rovna užitku ze zdanění v podobě různých veřejných statků, které pro něj stát zabezpečuje

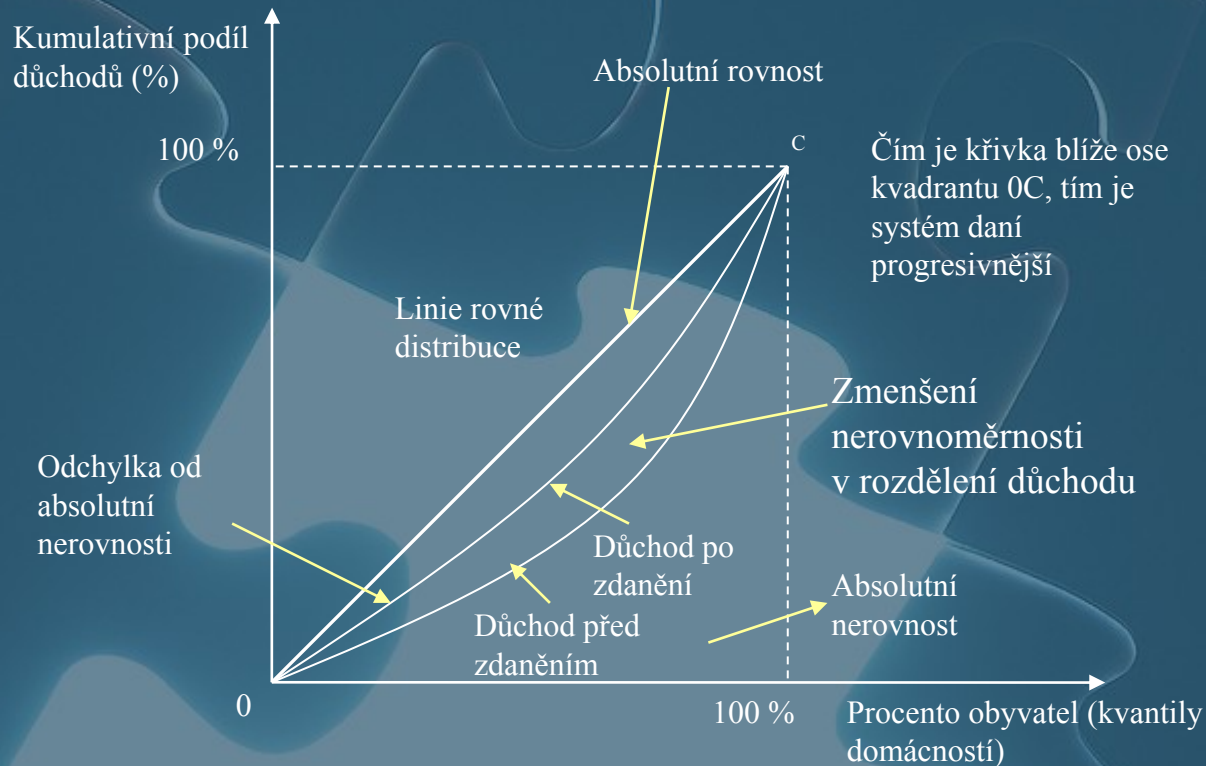

Spravedlnost v daňové teorii

- Vertikální spravedlnost
 - poplatník s větší schopností platit daň by měl platit vyšší daň než poplatník s nižší schopností platit daň.
 - mírně progresivní sazby daně
- Horizontální spravedlnost
 - poplatníci se stejnou schopností platit daň by měli platit stejně velkou daň bez ohledu na pohlaví, rasu, věk

Distribuční důsledky daní

- Lorenzova křivka
 - měří rozdělování příjmů před zdaněním a po něm

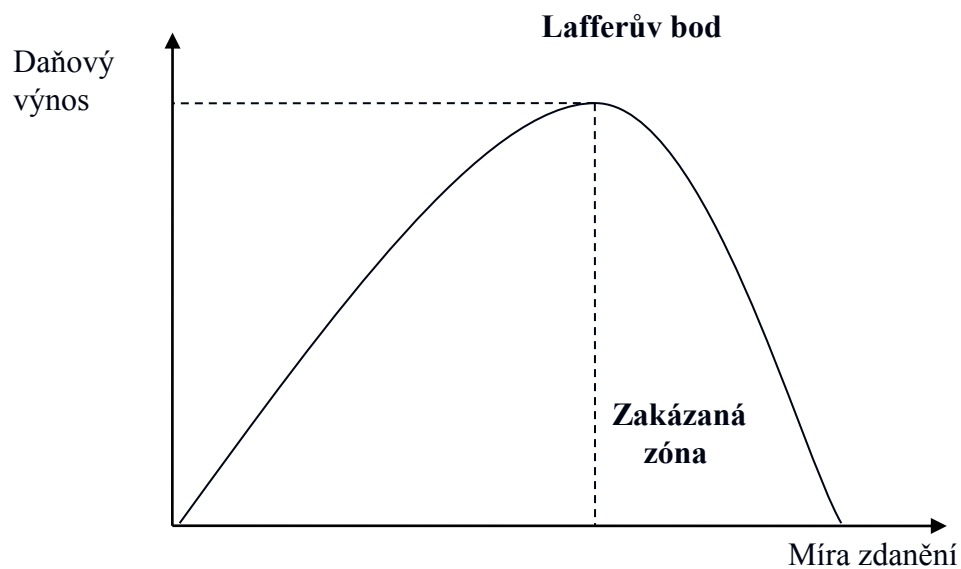

Efektivnost daní

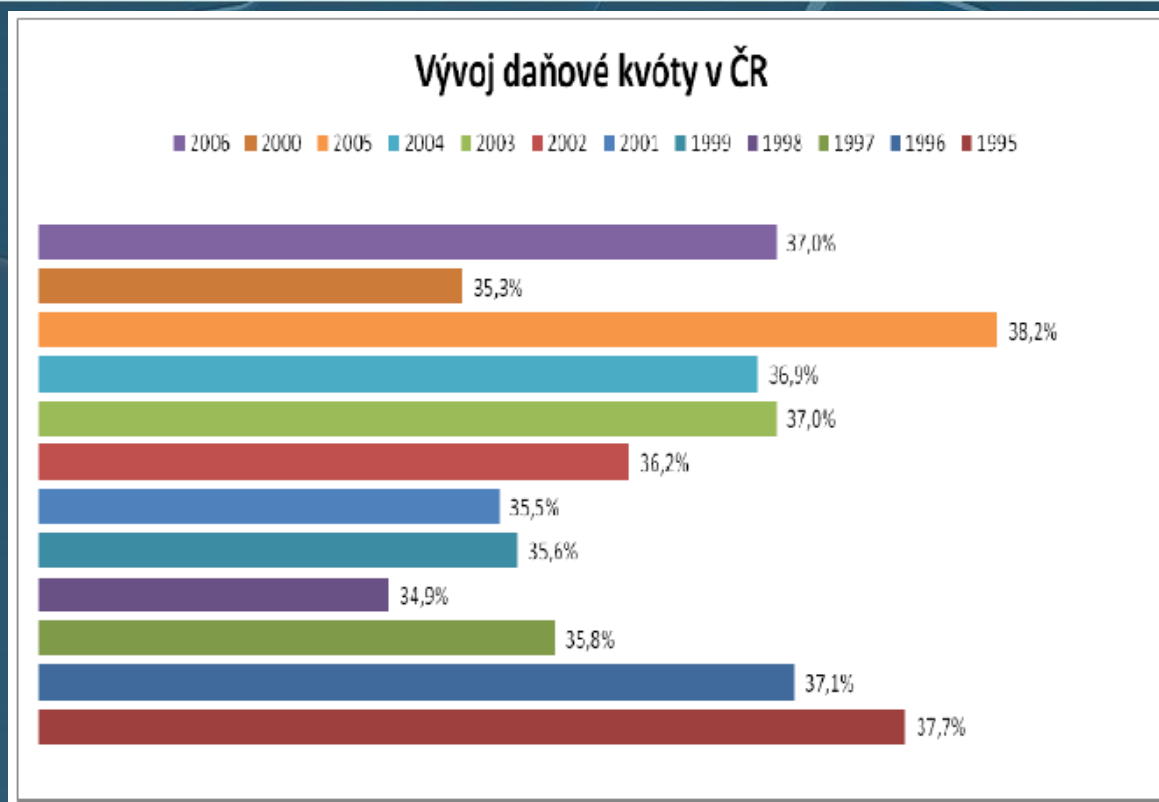
- maximalizace daňových výnosů, při pevně daných nákladech (alokační)
- efektivnost ve významu minimalizace nákladů při pevně daných daňových výnosech (technická)

Lafferova křivka

- Vztah mezi mírou zdanění a daňovým výnosem

Daňová kvóta v ČR

Česká daňová správa [cit. 30. 9. 2010] Dostupné z: <http://cds.mfcr.cz>

„Složená daňová kvóta by po daňové reformě měla klesnout ze současných zhruba 35 % na 33 %“
(Kalousek, M.).

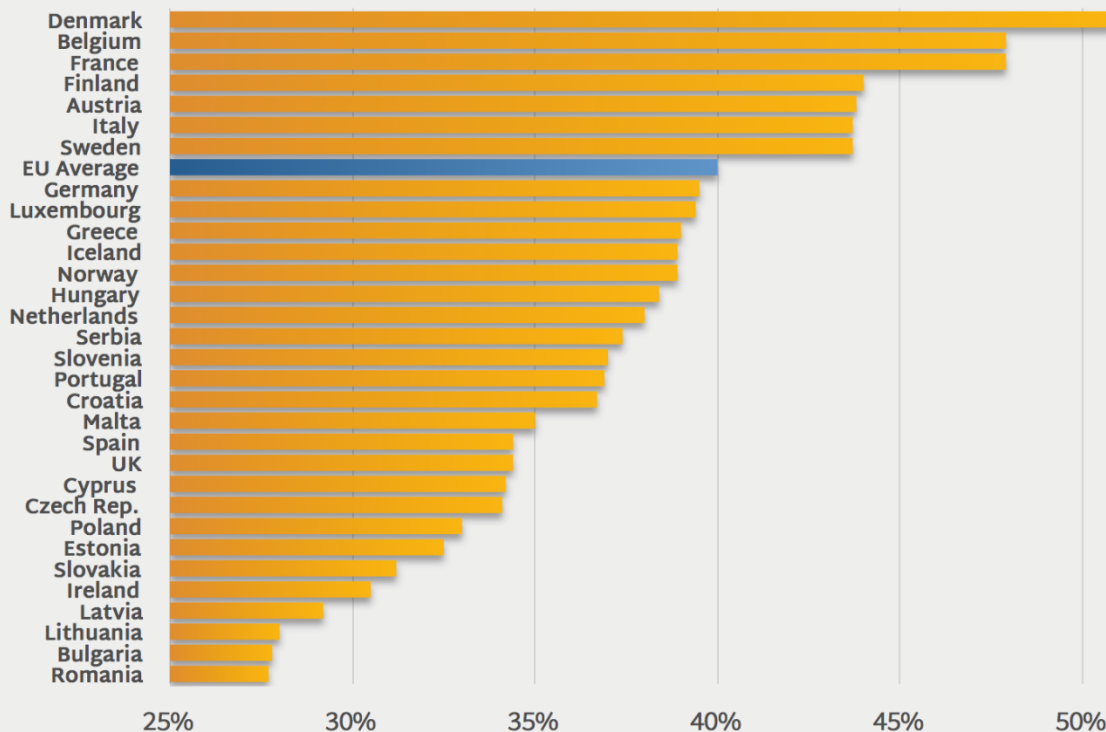
Otázky Václava Moravce [cit. 20. 3. 2011] Dostupné z: <http://www.novinky.cz>

Daňová kvóta ve světě

How Much Taxes Do Europeans Pay?

Taxes and social contributions as % of GDP, 2014

HelgiLibrary.

Source: Eurostat, Helgi Analytics, Figures for 2014

www.helgilibrary.com

Aktuální data: <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=REV&lang=en>

Daňová kvóta u daní

- <https://data.oecd.org/tax/tax-on-property.htm>

Důchodový a substituční efekt

- Důchodový efekt
 - má za následek rozpočtové omezení poplatníka
- Substituční efekt
 - změna preferencí poplatníka daně ve vztahu se změnou mezního užitku
 - způsobuje újmu:
 - poplatníku daně – ztráta času, pocit menšího užitku z výrobku, finanční ztrátu apod.
 - státu – vybere menší objem daňového výnosu

= nadměrné daňové břemeno

škoda privátního sektoru > přínos veřejného sektoru

Daňové břemeno

Daňové břemeno = daň + nadměrné daňové břemeno + administrativní náklady

- ***nedistorzní daně***

- paušální daně - nedochází k substituci, má pouze důchodový efekt (např. DPH)

- ***daně distorzní***

- snižují disponibilní důchod poplatníků – tzn. způsobují důchodový efekt, ovlivňují i jednání poplatníka a způsobují i substituční efekt.

Změnou chování je možné se vyhnout dani, ne však nákladům daně.

Přímé administrativní náklady

- přímo spojené se správou a výběrem daní
- jsou snadno zjistitelné
- rostou se složitostí daňového systému
- současný stav:
 - ve vyspělých zemích obvykle mezi 0,5 % až 1,5 %
 - zpráva OECD (2000): ČR 2,5-krát více daňových úředníků než je průměr OECD
 - zpráva OECD (2005): ČR náklady českého „daňového“ systému jsou 2,5 %
- Zpráva Evropské komise (2016):
 - „... řešení problému daňových úniků, zejména v oblasti DPH, je jednou z priorit politického programu české vlády, skutečný pokrok je ale pomalý. Plánována navíc podle Bruselu nejsou žádná opatření, která by snižovala relativně vysoké náklady související s placením daní či vedla ke zjednodušení celého daňového systému“

Vysoké daňové úniky i neefektivní státní správa. Tak vidí Česko Brusel [cit. 10. 3. 2017] Dostupné z:
<https://zpravy.aktualne.cz/>

Perfektnost a průhlednost - Nepřímé administrativní náklady

- náklady soukromého sektoru, které souvisejí s vypočtením daňové povinnosti a zaplacením daně
- náklady zvané též „vyvolané“ a jako takové hůře vyčíslitelné
- několikanásobně vyšší než přímé administrativní náklady
- rostou se složitostí daně

Daňová jistota

- Pro poplatníka
- Pro příjemce daňového výnosu

Daňová optimalizace - daňový přesun

- dopředu
 - na odběratele, spotřebitele (vyšší prodejní cena)
- dozadu
 - na dodavatele, výrobce (nižší dohodnuté nákupní ceny)
- dopředu i dozadu

Výše daňového přesunu

- poměrná (částečná)
- plná (100 %)
- nulová
- více než 100 % (např. při monopolní struktuře)

Ramseyovo daňové pravidlo

- největší daně na co nejméně elastickou nabídku a poptávku

Společné rysy daňových reforem

- princip spravedlnosti, efektivnosti daní, jednoduchosti a průhlednosti daňového systému
- snižovat daňové zatížení, snížit daňovou kvótu
- zároveň zajistit, aby neklesal daňový výnos
- snížit intenzitu zdanění podnikové sféry
- u individuální důchodové daně snížit počet pásem progrese
- posílit využívání nepřímých spotřebních daní
- přejít na využívání univerzálních daní
- omezit přerozdělování v rozpočtové soustavě
- omezovat možnosti daňových úniků a obcházení daňových zákonů

Děkuji za Vaši pozornost!

